

5. Завацкая Н. Е. К вопросу о профилактике социальных дезадаптаций у подростков / Н. Е. Завацкая // зб. наук. праць СХУ ім. В. Даля. – Луганськ : СХУ ім. В. Даля, 2001. – С. 224–226.
6. Lazarus R. S., Folkman S. Stress appraisal and coping. - N.Y. : Springer, 1984. – P. 22 – 46.
7. Silva M.N., Markland D.A., Minderico C.S., Vieira P.N., Castro M.M., Coutinho S.S., Santos T.C., Matos M.G., Sardinha L.B., Teixeira P.J. A randomized controlled trial to evaluate self-determination theory for exercise adherence and weight control: Rationale and intervention description // BMC Public Health. - 2008. Vol. 8. - P. 234–247.

References

1. Adler A. Praktika i teoriya individualnoy psihologii / Alfred Adler. -M. : AST, 1999. – S. 18–225.
2. Ann L. F. Psihologicheskiy trening s podrostkami / Lyudmila Fedorovna Ann. – SPb. : Piter, 2007. – 271 s. : s il. – (Seriya «Effektivniyuy trening»).
3. Ball G. A. Ponyatie adaptatsii i ego znachenie dlya psihologii lichnosti / G. A. Ball // Voprosyi psihologii. – 1989. – № 1. – S. 92–100.
4. Bohonkova Yu. O. Psihologicheskoye osoblivosty spriynyattya pIdlItkom stresovoYi situatsIYi ta adaptatsIya do neYi / Yu. O. Bohonkova // Zb. nauk. prats: FilsofIya. SotsIologIya. PsihologIya. – Ivano-FrankIvsk : VDV TsIT, 2011. – Vip. 16. – Ch. 1. – S. 121–128.
5. Zavatskaya N. E. K voprosu o profilaktike sotsialnyih dezadaptatsiy u podrostkov / N. E. Zavatskaya // zb. nauk. prats SNU Im. V. Dalya. – Lugansk : SNU Im. V. Dalya, 2001. – S. 224–226.
6. Lazarus R. S., Folkman S. Stress appraisal and coping. - N.Y. : Springer, 1984. – P. 22 – 46.
7. Silva M. N., Markland D. A., Minderico C. S., Vieira P. N., Castro M. M., Coutinho S. S., Santos T. C., Matos M. G., Sardinha L. B., Teixeira P. J. A randomized controlled trial to evaluate self-determination theory for exercise adherence and weight control: Rationale and intervention description // BMC Public Health. - 2008. Vol. 8. - P. 234–247.

Кирпенко Т.М. Трудности психической адаптации подростков, которые пережили травмирующее событие

В статье проанализированы основные теоретические подходы к исследованию психической адаптации подростков. Раскрываются психологические особенности и адаптационные возможности подростков. Рассматривается проблема формирования стрессоустойчивости в подростковом возрасте. Анализируются принципы и формы предоставления личности психологической помощи.

Ключевые слова: адаптация, подросток, стресс, стрессоустойчивость, саморегуляция, психологическая самозащита, копинг, психическая травма.

Kirpenko T. Psychological problems of mental adaptation adolescents who have experienced traumatic events

The article analyzes the main theoretical approaches to the study of psychological adaptation of teenagers. Reveals the psychological characteristics and adaptability of young people. The problem of the formation of stress in adolescence. The principles and forms of the individual psychological care.

Keywords: adaptation, a teenager, stress, stress, self-regulation, psychological self-defense, coping, mental trauma.

УДК 316.613:37.011.32

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

Клибанівська Т.М.

У статті здійснено спробу порівняльного аналізу ієрархії ціннісних орієнтацій студентів різних напрямків підготовки. Представлено результати емпіричного дослідження особливостей ціннісних орієнтацій та стилів життя студентів аграрного університету. Виявлено ціннісні настанови в буденній свідомості молоді. Встановлено спільне для досліджуваних студентів

прагнення соціальної активності та професійного самовизначення. Доведено індивідуалістичні тенденції відстоювання лише особистих інтересів у студентів-менеджерів; соціальну активність – у студентів-обліковців; альтруїстичний світогляд – у студентів технологічного та агрономічного напрямів.

Ключові слова: *цінності, ціннісні орієнтації, студентська молодь, ціннісні настанови, стилі життя.*

Постановка проблеми. Дослідження системи цінностей та ціннісних орієнтацій особистості, груп, соціальних верств у нових історичних умовах є дуже важливим, оскільки дозволяє науково керувати соціальними, соціально-психологічними процесами в суспільстві. Молоді, в тому числі студентській, належить особлива роль у суспільстві, адже саме її представники сьогодні – це керівники, науковці, економісти, аграрії та ін. – те покоління, яке буде творити історію завтра. І тому від того, якими є цінності і ціннісні орієнтації сучасної молоді, залежить її майбутнє і майбутнє суспільства в цілому. Відтак дослідження цієї проблеми є актуальним на сучасному етапі.

В умовах існування складних політичних та соціальних проблем в Україні та світі одним із основних принципів життєдіяльності кожної особистості має стати гуманізм. Саме він повинен бути стрижнем її ціннісних орієнтацій в сучасному житті.

Цінності існують об'єктивно, на рівні суспільства, окремих соціальних груп, виступаючи ядром культури, та суб'єктивно, як явища «вторинні», існуючи на рівні психіки людини і відображуючись як суб'єктивна реальність культури. Культурні цінності і цінності суб'єкта утворюють єдину і взаємообумовлену систему. Цінності є відносно стабільними характеристиками суспільства і суб'єкта, тому можуть виступати як важливі аспекти при аналізі та оцінці як об'єктивної реальності (історії, культури), так і суб'єктивної (психіки, особистості).

Суб'єктивні цінності є для індивіда своєрідною системою координат, призначеною для структурування образів суб'єктивної реальності, наділення подій «внутрішнього» (психічного) і «зовнішнього» життя оціночними компонентами (маркерами). Суб'єктивні цінності – це інтеріоризовані та прийняті людиною критерії необхідного, що дозволяє відокремити добро від зла, користь від шкоди, істину від хибного, гідне від негідного.

Дослідження ціннісних настанов молоді з метою розробки методів запобігання регресивним формам екзистенціонального вибору в умовах кризового суспільства, а також недостатнє вивчення теми зумовлюють її актуальність.

На нашу думку, визначення особливостей ціннісних настанов, стилів життя студентів різних напрямків професійної підготовки, в яких соціологічна конкретика поєднана з психологічним аналізом, може розширити межі розуміння психологічних закономірностей, які панують в буденній свідомості молоді, та зрозуміти мотиви її поведінки.

Аналіз досліджень і публікацій. У науковій психологічній літературі поняттю «цінність» відводиться велика кількість визначень: одні мають загальне значення, інші розглядають цінність через тісний зв'язок із потребами, мотивами, цілями, інтересами, ідеалами та нормами.

Термін «цінність» у психологічній науці вживається відносно різних класів психічних явищ. Соціологізаторське тлумачення цінностей зустрічається в роботах М. Рокича, Д. Супера, Ш. Х. Шварца в межах позитивістської методологічної орієнтації західної академічної психології і плідно застосовується у практиці суспільного діяння [6]. Здійснити індивідуалізоване визначення цінностей особистості дозволяє екзистенціально-феноменологічна методологія, що традиційно застосовується дослідниками-клініцистами Р. Ассаджіолі, Л. Бінсвангером, М. Боссом, Р. Лейнгом, А. Маслоу, Р. Мейєм, Ф. Перлзом, Ж.- К. Роджерсом, П. Сартром, В. Франклом, К.Г. Юнгом, І. Яломом, К. Ясперсом [3, 6, 11, 12, 13, 17, 18].

У вітчизняній науці для пояснення ціннісних явищ К. Абульханова-Славська, Б. Братусь, М. Боришевський, І. Маноха, В. Роменець, О. Старовойтенко, В. Татенко застосували ідею внутрішньої детермінації психіки людини С. Рубінштейна [1, 14, 15]. М. Боришевський тлумачить цінності як утворення свідомості й самосвідомості людини, в яких віддзеркалені актуальні життєві потреби, інтереси, погляди і ставлення до дійсності й себе. Він стверджує, що певна система цінностей втілюється, опредмечується в тих чи інших конкретних феноменах,

пов'язаних із відповідними формами життєдіяльності, у якій і здійснюється оволодіння цінностями, їх поступове перетворення з явища зовнішнього у явище для себе, тобто відбувається переведення цінностей суспільних у цінності суб'єктивно значущі для самого індивіда [5].

Сучасні дослідники, зокрема Б. Братусь, С. Бубнова, І. Головаха, Г. Залеський, Т. Корнілова та інші розглядають особисті цінності як складну ієрархічну систему, яка виконує регуляторну функцію активності людини, перебуваючи на перетині мотиваційно-потребової сфери та світоглядних структур свідомості особистості, а найвищий рівень даної структури займають ціннісні орієнтації. Як стверджує М. Яницький, «система ціннісних орієнтацій визначає життєву перспективу, вектор розвитку особистості, виступає у якості найважливішого джерела і механізму, пов'язує в єдине ціле особистість і соціальне середовище» [19].

Проблема динаміки індивідуальних цінностей і смислів постає однією з ключових у дослідженнях життєвих криз особистості, феноменології життєвих світів, процесів перевершення критичної ситуації (Л. Анциферової, Ф. Василюк, О. Донченко, Т. Титаренко) [2, 7, 9]. Категорія «особистісного смислу» О. Леонтьєва, історично пов'язана з уявленнями Л. Виготського про «динамічні смислові системи», в останні роки актуалізована в працях Г. Вайзер, В. Казміренка, І. Манохи, В. Роменця, В. Чудновського та визнана перспективним напрямом психологічних досліджень [6, 10, 14].

Динаміка ціннісної сфери особистості має екзистенціальний аспект. Обрання людиною певної моделі буття у формі професійного самовизначення пов'язане з ціннісними орієнтаціями, мотивами, інтересами та іншими властивостями та установками особистості [8]. Отже, професійна спрямованість людини характеризує ціннісну сферу особистості. Цінності як складову спрямованості особистості, в тому числі і професійної, досить ґрунтовно розкрито в працях: К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Л. Божович, С. Рубінштейна, Д. Узнадзе, Т. Яценко [1, 4, 15, 16].

В певній мірі можна вести мову про професійну спрямованість навіть тоді, коли молода людина тільки-но обрала і опановує професію.

Метою дослідження є визначення особливостей ціннісних орієнтацій та стилів життя студентської молоді різних професійних напрямків підготовки.

Об'єктом дослідження є буденна свідомість студентської молоді. Предметом дослідження – ціннісні орієнтації та особистісні смисли студентів.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що відмінності у ієрархії ціннісних орієнтацій студентів та цінностей-смислів різних професійних напрямків підготовки детерміновані їх професійним самовизначенням.

Основний матеріал і результати дослідження. При дослідженні стилів життя у студентів ВНАУ різних напрямів підготовки ми застосовували методику «Стиль життя» (Ч. Матусевича). Вибірка становить 218 осіб, з них 54 – студенти факультету менеджменту та права, напряму підготовки «Менеджмент», 72 – економічного факультету, напряму підготовки «Облік і аудит», 44 – агрономічного факультету, напряму підготовки «Агрономія» та 48 – студенти факультету технології виробництва та переробки продукції тваринництва напряму підготовки «ТВиППТ».

Змістовну складову ієрархічної структури життя особистості студентів за напрямами підготовки визначали за рейтингом, якого набула та чи інша цінність. Для цього були визначені середні значення по вибірці та окремо за напрямами професійної підготовки. В результаті порівняння середніх значень за шкалами ціннісних орієнтацій кожній було присвоєно ранг відповідно до її значущості по вибірці та окремо за кожним професійним напрямом. Результати представлено в табл. 1. та на рис. 1.

Таблиця 1

**Виявлення домінуючого стилю життя особистості
студентів за напрямками підготовки**

№ з/п	Назва стилю	По всій вибірці (у %)	Напрями підготовки							
			Менеджмент		Облік і аудит		Агрономія		ТВіПШТ	
			К-сть досл.	%	К-сть досл.	%	К-сть досл.	%	К-сть досл.	%
1	комфортність життя	2,5	4	7,3	2	2,8	-	-	-	-
2	соціальна активність	19,9	17	31,5	8	11,1	9	20,5	8	16,7
3	споживацька цінність	1,3	2	3,7	1	1,4	-	-	-	-
4	домінування та влада	0,9	-	-	1	1,4	-	-	1	2,1
5	моральний авторитет	0,6	-	-	-	-	1	2,3	-	-
6	творче життя	4,7	2	3,7	3	4,2	2	4,5	3	6,3
7	гедонізм (задоволення)	1,9	-	-	4	5,6	-	-	1	2,1
8	патріотизм	5,2	1	1,9	3	4,2	2	4,5	5	10,3
9	ощадливість	9,1	3	5,6	5	6,9	5	11,4	6	12,5
10	пасивне спостереження	0	-	-	-	-	-	-	-	-
11	естетична цінність	2,7	-	-	-	-	3	6,8	2	4,2
12	есхологічна (релігійна) цінність	5,5	-	-	2	2,8	4	9,1	5	10,3
13	інтелект	3,0	1	1,9	6	8,3	-	-	1	2,1
14	шахрайство	0	-	-	-	-	-	-	-	-
15	діяльнісна цінність	2,7	2	3,7	2	2,8	1	2,3	1	2,1
16	сімейне життя	9,7	-	-	12	16,7	7	15,9	3	6,3
17	недовіра, ненависть до людей	0	-	-	-	-	-	-	-	-
18	любов і дружба	8,4	1	1,9	4	5,6	6	13,6	6	12,5
19	опортунізм (протистояння)	3,0	5	9,3	2	2,8	-	-	-	-
20	професійна цінність	17,7	14	25,8	17	23,4	4	9,1	6	12,5
21	цинізм, скептицизм	0	-	-	-	-	-	-	-	-
22	свій стиль	0,9	2	3,7	-	-	-	-	-	-

Дослідження домінуючого стилю життя особистості студентів аграрного вишу довело, що на першому місці у 17 студентів факультету менеджменту, що складає 31,5% від вибірки досліджуваних, домінує цінність «соціальної активності». Менш соціально активними є студенти агрономічного факультету (20,5%) та технологічного факультету (16,7%). Низькі показники соціальної активності продемонстрували студенти-обліковці (11,1%). Середній показник соціальної активності у студентів за всією вибіркою складає 19,9%. Отримані дані свідчать про те, що студенти цінують активне соціальне життя, прагнуть брати участь у діяльності різних організацій, мати вплив на погляди інших людей. Вони активно включаються у вирішення соціальних проблем, насамперед дбають про суспільні, загальні справи, а власні, особисті справи оцінюють як другорядні. Студенти відчувають велику доброзичливість та співчуття до людей,

прагнуть зрозуміти їх життєві проблеми. Вони мають систему поглядів на оточуючий світ, упевнені, що процеси, які відбуваються у ньому, залежать тільки від діяльності людей, не визнають існування жодних передумов або впливу долі, мають віру у власну діяльність і власні сили.

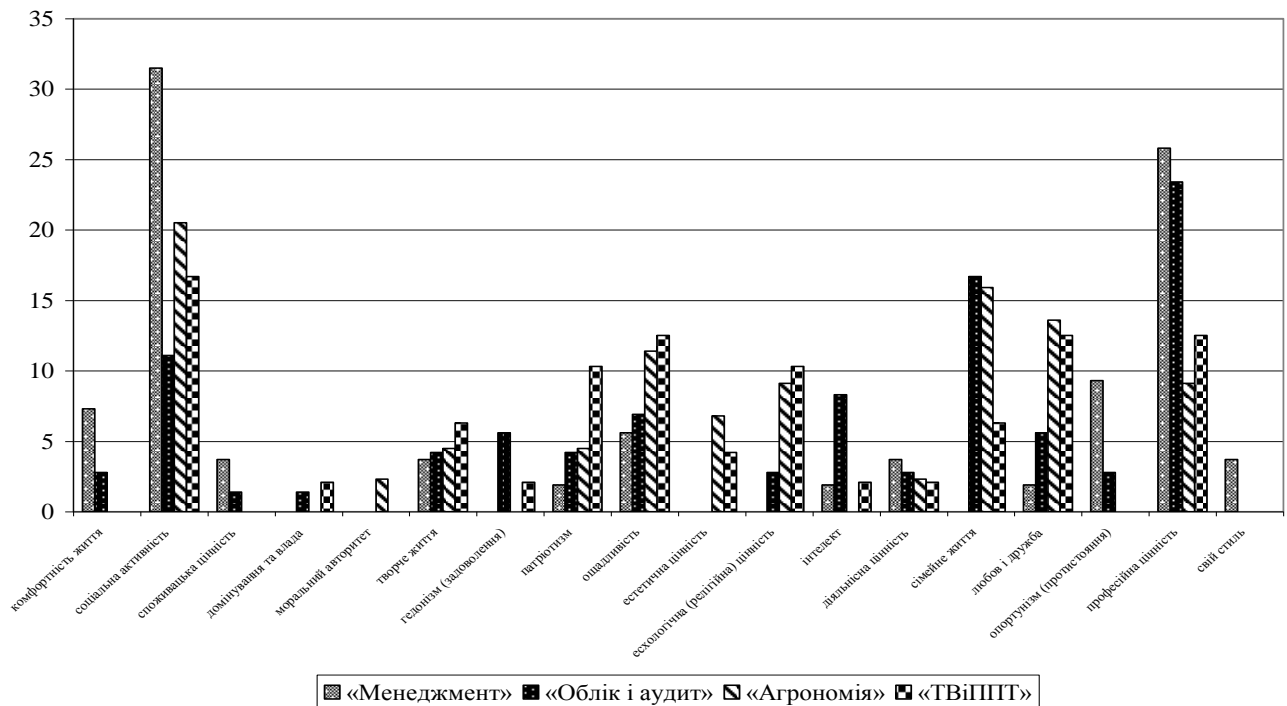

Рис.1. Виявлення домінуючого стилю життя студентів за напрямками підготовки

На другому місці у студентів аграрного вишу домінує «професійна цінність» з середнім показником 17,7% . Найвищий рівень професійної цінності виявили студенти факультету менеджменту, що складає 25,8%. Високо цінують професійну цінність і студенти спеціальності «Облік і аудит» (23,4%), також студенти технологічного факультету (12,5%). Найнижчий результат виявили у студентів агрономічного факультету (9,1%). Отримані дані свідчать про те, що студенти цінують професійну майстерність, захопленість і зайнятість насамперед трудовими питаннями і проблемами. Високо цінують роботу, присвячують їй весь вільний час. Погано себе почувають без роботи, світ стає порожнім, відчують почуття втрати власної моральної цінності: не працюючи, відчують себе соціально нікчемними. Студенти згодні працювати навіть у тому випадку, коли не одержують достатньої винагороди, для них важливо одержувати хоч якісь кошти, які потрібні для задоволення матеріальних потреб. Останніми рокам спостерігаємо високу зайнятість студентів навіть молодших курсів у різних сферах професійної діяльності.

В період трансформаційних процесів, які нині відбуваються в нашому суспільстві, така загальнолюдська цінність, як сім'я, не втрачає цінності і набуває нового змісту, а саме – виконує функцію захисту і підтримки. Однією із головних турбот молодшої людини у віці 18-23 років є пошук шлюбного партнера. В рейтингу основних цінностей студенти виділили сім'ю, яка залишається найважливішою складовою життя людини. Молоді люди особливо гостро відчують потребу в сім'ї (9,7%). Як показали наші дослідження, найвище цінують сім'ю студенти спеціальності «Облік і аудит» (16,7%), студенти-агрономи (15,9%) та технологи (6,3%).

Вони прагнуть теплих, дружніх стосунків, бажають опинитись серед соціальної групи, яка б забезпечила їм ці потреби. Крім того, більшість студентів 2-4 курсів не є соціально зрілими, мешкають в батьківській родині і отримують не лише психологічну, а й фінансову підтримку. Деякі студенти вже створили власну сім'ю, в якій почуваються комфортно.

І хоча на сучасному етапі більшість сімей опинилася на межі виживання, але роль сім'ї у

повсякденному житті для кожної особистості зростає, оскільки забезпечує базисні потреби людини і суспільства, а саме – регулює міжособистісні, сексуальні стосунки, створює умови для відтворення населення та соціалізації нового покоління, надає підтримку та безпеку, визначає соціальний статус. Безумовно, в останні роки сім'я як суспільний інститут трансформується: цьому сприяє загальна динаміка соціальних процесів, напружені соціально-економічні умови, погляди на стосунки між чоловіком і жінкою, між поколіннями, на роль жінки у сучасному суспільстві. Але все ж таки, родина і родинні стосунки залишаються на першому місці у життєдіяльності людини та у формуванні ціннісних орієнтацій. Адже сім'я була і залишається тим інститутом, який зберігає традиційні цінності, суспільну мораль та захищає у випадку виникнення життєвих негараздів.

Як видно з таблиці 1, серед студентів різних професійних напрямків підготовки актуалізується потреба в любові, прихильності, приналежності. В зв'язку з цим високо цінується почуття кохання (8,4%). Отримані дані свідчать про те, що студенти цінують різні види любові у всіх її проявах (любов до природи, мистецтва, дружбу, любов статево тощо) і любов є основною метою їх життя; заради любові можуть відмовитися від трудових домагань, від приятельських стосунків, емоції і почуття у них переважають над розумом.

Найбільш дружелюбними виявилися студенти агрономічного факультету (13,6%) та студенти-технологи (12,5%). Індивідуалістичні огляди на стосунки бачимо у студентів-обліковців (5,6%) та менеджерів (1,9%). Загалом, студенти високо цінують кохання, сповнене переживаннями, взаємної довіри; вони поступливі, прихильні до людей, повністю віддані людині, яку кохають; охоче допомагають людям, які потребують цієї допомоги; високо цінують симпатії, мають багато друзів і приятелів, підтримують зв'язки протягом певного часу, жодної користі не переслідують, а просто відчують почуття симпатії, дружби і любові.

Досить вагомий рейтинг складає цінність «ощадливості». Для 19 студентів, що складає 9,1% від вибірки досліджуваних, вона є важливою. Найвищий рівень ощадливості виявили студенти-технологи (12,5%) та агрономи (11,4%). Найнижчі показники у студентів-обліковців (6,9%) та менеджерів (5,6%).

Отримані дані свідчать про те, що студенти цінують ощадливість у всьому, вони прагнуть до накопичення грошей, коштовностей у якомога більшій кількості, не витрачаючи їх на щоденні потреби. Вони надто економні й у повсякденному житті, турбуються про те, щоб сьогодні обов'язково залишилося щось на завтра; з метою економії відмовляються від багатьох задовольень, розваг. Найбільш економні та ощадливі студенти намагаються не приятелювати з сусідами, уникають друзів, підтримують тісні зв'язки тільки з родичами, як правило вони обережно ставляться до суспільної власності, цінують у всьому порядок, турбуються про його підтримку. Цікавим виявилось і те, що найбільш ощадливими є ті студенти, які навчаються за державний кошт і одержують стипендію.

Одне із важливих місць у рейтингу виявлених цінностей серед студентів аграрного університету зайняла есхологічна (релігійна) цінність (5,5% від вибірки). Найвищий рівень релігійності проявили студенти технологічного (10,3%) та агрономічного (9,1%) факультетів. Лише 2,8% студентів-обліковців вказали на домінуючу у себе релігійну цінність.

Сьогодні глибока віра в Бога посідає важливе місце серед таких норм, як доброта і людяність, чесність і порядність, діловитість і підприємливість, оскільки під впливом реалій сучасного життя віруюча людина все більше орієнтується на особисту систему цінностей. Попри все, релігія функціонально надає молодій людині основи світогляду, морально-ціннісні установки, норми життєдіяльності. Вона здатна підтримувати певну систему суспільних цінностей, що об'єднують віруючих. Вона покликана дати особистості розуміння сенсу життя, що зумовлює зміст і форми соціального життя віруючої людини, актуалізує через свою духовну діяльність ті ідеали і цінності, уявлення про істину і бажану реальність, мету людського життя, які допомагали людству на шляху його духовно-культурного росту.

Релігійні цінності допомагають людині формувати в собі такі якості, як терпіння, смиренність, любов до Бога та ближнього, вдосконалювати своє життя. Одним з чинників у формуванні релігійного способу життя виступала і виступає сім'я, яка зберігає моральні чесноти

та цінності і передає їх наступним поколінням. Варто зазначити, що основна частина студентів аграрного університету – вихідці із сільської місцевості, де зберігаються міцні релігійні традиції.

Серед названих вище цінностей серед студентської молоді сьогодні на особливу увагу заслуговують відродження патріотизму, національної (історичної) пам'яті та національної гідності. За результатами наших досліджень 5,2% студентів аграрного вишу виділили цю цінність визначальною. Найбільш патріотичними виявилися студенти-технологи (10,3%), 4,5% студентів-агрономів та 4,2% студентів-обліковців проявляють патріотизм.

За сучасних умов почуття патріотизму серед молоді набуло особливої гостроти й актуальності. Воно втілює і віддзеркалює в собі процес національно-етнічного відродження української нації. Патріотизм передбачає визнання національних вартостей як визначальних. До них належать: українська ідея, що втілює в собі прагнення до державності та соборності, готовність до самопожертви у випадку потреби захисту Батьківщини, почуття національної самопошани і гідності, історична пам'ять, повага до державних та національних символів та до Гімну України, любов до рідної культури, мови, національних свят і традицій, повага до Конституції України і до обраних демократично владних чинників, орієнтація власних зусиль на розбудову Української держави та прагнення побудувати справедливий державний устрій, протидія антиукраїнській ідеології, прагнення до розвитку духовного життя українців тощо. Основою цього розвитку є духовно-моральний та соціокультурний компоненти. Патріотизм виступає в єдності духовності, громадянськості та соціальної активності особистості, яка усвідомлює свою нероздільність, нерозривність з Вітчизною. На нашу думку, такий рівень патріотизму серед молоді викликаний складною політичною ситуацією України, загрозою зовнішньої інтервенції та готовністю більшості молодих людей захищати Вітчизну.

На важливому місці у 10 студентів, що складає 4,7% від вибірки досліджуваних, домінує цінність «творчого життя». Найбільш творчими вважають себе студенти-технологи (6,3%) та студенти-агрономи (4,5%). Не відстають і студенти спеціальностей «Облік і аудит» (4,2%) та «Менеджмент» (3,7%). Отримані дані свідчать про те, що студенти цінують нове, невідоме, оригінальне, креативне. Вони працюють над собою, набувають знання про світ, про людей, здобувають освіту; їм подобається їх робота, вони створюють справу свого життя.

Студенти високо цінують глибину та гостроту думки, незвичайність постановки питання і його розв'язків, інтелектуальну ініціативу. Вважають, що справжня творчість, креативність проявляються в людині й у повсякденному реальному житті, щоденному виборі життєвих ситуацій, у різних формах самовираження. Для особистості, що прагне до творчості, на думку студентів, характерна оригінальність, ініціативність, висока самоорганізація, величезна працездатність. Творча особистість знаходить задоволення не стільки в досягненні мети праці, скільки у самому його процесі. Загальним для творчих студентів є необхідність розвиватися, потреба в постійному рості.

Серед студентів нашої вибірки досягли 3%-ного рубежу дві цінності «інтелект» та «опортунізм (протистояння)». Найвище цінують свій інтелект студенти-обліковці (8,3%). Отримані дані свідчать про те, що досліджувані цінують інтелектуальні здібності. Для них має першочергове значення духовне багатство особистості, високий рівень її інтелектуального і морального розвитку, широта її ерудиції. Вони прагнуть до розумового розвитку та самовдосконалення, розширення ерудиції, виховання та розвитку свого інтелекту, на людей дивляться поблагливо, проте зверхньо, вважають, що переважна більшість не тільки не досягла високого рівня психічного розвитку, а й не дуже прагне цього. Головний мотив учинків людей цього типу – виявити себе і свою досконалість.

Найбільш опортуністичні студенти факультету менеджменту (9,3%). Їм характерно намагання догодити всім і кожному; гордовитість щодо тих, хто стоїть нижче рангом; намагання привернути увагу; полюбляють бути в центрі уваги; створюють репутацію за допомогою похвальби; роблять послуги в обмін на щось інше; обирають вигідних людей; похваляються знаменитими знайомими; роблять тільки те, що висвітлює їх з кращої сторони; вважають, що дуже важливо бути першим, номером один.

Ряд цінностей виявилися несуттєвими для студентів аграрного вишу: «естетична

цінність» (2,7%), «діяльнісна цінність» (2,7%), «комфортність життя» (2,5%), «гедонізм (задоволення)» (1,9%), «споживацька цінність» (1,3%), «домінування та влада» (0,9%), «свій стиль» (0,9%), «моральний авторитет» (0,6%).

Висновки. На основі порівняльного аналізу ієрархії ціннісних орієнтацій студентів різних напрямків підготовки можна зробити висновок про спільне для досліджуваних студентів прагнення соціальної активності та професійного самовизначення. Про це свідчить високі позиції цінностей «соціальна активність», «професійна цінність» у ієрархії ціннісних орієнтацій та цінностей-смислів серед студентської молоді усіх напрямків підготовки.

В буденній свідомості представників професійного напрямку підготовки «Менеджмент» панують прагнення до комфортного, зручного життя та індивідуалістичні тенденції відстоювання лише особистих інтересів. Не випадково цінність «протистояння» займає високі позиції у рейтингу цінностей-смислів. Можна зробити припущення, що соціальна активність сприймається студентами-менеджерами як засіб захисту особистих інтересів, а професія як інструмент досягнення високого рівня матеріального забезпечення. Такий світогляд, на нашу думку, можна визначити як егоцентричний.

Аналіз ціннісно-сислової сфери студентів напрямку підготовки «Облік та аудит» свідчить про спрямованість молоді до сімейного впорядкованого життя. Можливо, в буденній свідомості існує взаємозв'язок із цінностями «інтелект» та «ощадливість», який, на їх думку має забезпечити побутовий комфорт та задоволення від життя. Ймовірно, що соціальна активність спрямована на влаштування сімейного затишку та комфорту.

Результати дослідження свідчать про те, що студенти-агрономи є релігійно налаштованими, цінують почуття любові, дружбу та сім'ю, здатні до соціальної активності задля позитивних зрушень в суспільстві. Таку світоглядну позицію можна назвати альтруїстичною.

Альтруїстичний світогляд притаманний й студентам професійного напрямку ТВіППТ. Особливістю їх ціннісно-сислової сфери є домінування цінності «патріотизм», що само по собі засвідчує активну життєву позицію та готовність діяти заради інших, а також сформованість національної ідентичності та високий рівень самосвідомості.

За результатами порівняльного аналізу ціннісно-сислових сфер студентів різних професійних напрямків підготовки вважаємо за доцільне розробити та провести тренінг розвитку соціально самореалізації та взаємодії серед майбутніх менеджерів та фахівців в галузі обліку та аудиту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 302 с.
2. Анциферова Л.И. Системный подход в психологии личности // Принцип системности в психологических исследованиях. – М., 1990. – С. 61 – 78.
3. Ассаджиоли Р. Психосинтез. – М.: Психотерапия, 2008. – 384 с.
4. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: «Просвещение», 1968. – 464 с.
5. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М.Й. Боришевський // Цінності освіти і виховання. – К., 1997. – С. 21-25.
6. Бреусенко О.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи: Автореф. дис. ...кандидата психол. наук: 09.00.01 / Київського національного університету імені Тараса Шевченка – К., 2000. – 35 с.
7. Василюк Ф. Е. Психология переживания. – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 200 с.
8. Дмитерко-Карабин Х.М Вплив смисложиттєвих орієнтацій на мотиваційну готовність до професійної діяльності майбутніх психологів: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07/ Прикарп. ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
9. Донченко Е.А., Титаренко Т.М. Личность: конфликт, гармония. – К.: Политиздат Украины, 1989. – 185с.
10. Маноха І.П. Психологія потаємного “Я”. – К.: Поліграфкнига, 2001. – 448 с.
11. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики: Пер. с англ. – СПб.: «Евразия», 1997. – 332 с.

12. Мэй Р. Смысл тревоги: Пер. с англ. – М.: Независимая фирма «Класс», 2001. – 375 с.
13. Роджерс. К. Клиенто-центрированная терапия. – К.: «Ваклер», 1997. – 83 с.
14. [Роменець В.А.](#) Психологія творчості: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
15. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 1999. – 720 с.
16. Узнадзе Д.Н. Психология установки. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
17. Франкл В. Психотерапия и экзистенциализм: Пер. с англ. – М.: Апрель – Пресс, 2000. – 211 с.
18. Юнг К. Тэвистокские лекции. Аналитическая психология: ее теория и практика: Пер. с англ. – К.: СИНТО, 1995. – 235 с.
19. Яницкий М.С. Ценностные ориентации личности как динамическая система / М.С.Яницкий. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2000. – 204 с.

REFERENCES TRANSLATED AND transliterated

1. Abul'hanova-Slavskaja K. A. Strategija zhizni. – М.: Mysl', 1991. – 302 s.
2. Anciferova L.I. Sistemnyj podhod v psihologii lichnosti // Princip sistemnosti v psihologicheskikh issledovanijah. – М., 1990. – S. 61 – 78.
3. Assadzhioli R. Psihosintez. – М.: Psihoterapija, 2008. – 384 s.
4. Bozhovich L. I. Lichnost' i ee formirovanie v detskom vozraste. – М.: «Prosveshhenie», 1968. – 464 s.
5. Borishevs'kij M.J. Duhovni cinnosti jak determinanta gromadjans'kogo vihovannja osobistosti / M.J. Borishevskij // Cinnosti osviti i vihovannja. – К., 1997. – S. 21-25.
6. Breusenko O.A. Dinamika cinnisno-smislovoї sferi osobistosti v umovah ekzistencial'noi krizi: Avtoref. dis. ...kandidata psihol. nauk: 09.00.01 / Kiiivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka – К., 2000. – 35 s.
7. Vasiljuk F. E. Psihologija perezhivanija. – М.: Izd-vo MGU, 1984. – 200 s.
8. Dmiterko-Karabin H.M Vpliv smislozhittevih orientacij na motivacijnu gotovnist' do profesijnoi dijalnosti majbutnih psihologiv: Avtoref. dis... kand. psihol. nauk: 19.00.07/ Prikarp. un-t im. V.Stefanika. – Ivano-Frankivs'k, 2004. – 20 s.
9. Donchenko E.A., Titarenko T.M. Lichnost': konflikt, garmonija. – К.: Politizdat Ukrainy, 1989. – 185s.
10. Manoha I.P. Psihologija potaemnogo “Ja”. – К.: Poligrafkniga, 2001. – 448 s.
11. Maslou A. Dal'nie predely chelovecheskoj psihiki: Per. s angl. – SPb.: «Evracija», 1997. – 332 s.
12. Mjej R. Smysl trevogi: Per. s angl. – М.: Nezavisimaja firma «Klass», 2001. – 375 s.
13. Rodzhers. K. Kliento-centrirovannaja terapija. – К.: «Vakler», 1997. – 83 s.
14. Romenec' V.A. Psihologija tvorčnosti: Navch.posib. – К.: Libid', 2001. – 288s.
15. Rubinshtejn S.L. Osnovy obshhej psihologii. – SPb.: Piter, 1999. – 720s.
16. Uznadze D.N. Psihologija ustanovki. – SPb.: Piter, 2001. – 416 s.
17. Frankl V. Psihoterapija i jekzistencializm: Per. s angl. – М.: Aprel' – Press, 2000. – 211 s.
18. Jung K. Tjevistokskie lekicii. Analiticheskaja psihologija: ee teorija i praktika: Per. s angl. – К.: SINTO, 1995. – 235s.
19. Janickij M.S. Cennostnye orientacii lichnosti kak dinamicheskaja sistema / M.S.Janickij. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2000. – 204 s.

В статье предпринята попытка сравнительного анализа иерархии ценностных ориентаций студентов различных направлений подготовки. Представлены результаты эмпирического исследования особенностей ценностных ориентаций и стилей жизни студентов аграрного университета. Выявлены ценностные установки в обыденном сознании молодежи. Установлено общее для исследуемых студентов стремление к социальной активности и профессиональному самоопределению. Доказано индивидуалистические тенденции отстаивания только личных интересов у студентов-менеджеров; социальную активность - у студентов-учетчиков; альтруистический мировоззрение - у студентов технологического и агрономического направлений.

Ключевые слова: *ценности, ценностные ориентации, студенческая молодежь, ценностные установки, стили жизни.*

Klybanivska T.M. Features of agrarian universities student`s valuable orientations

The article attempted to compare the hierarchy of student`s value orientations in different branches of training. Analyzed are the current domestic and foreign literature on the study of student`s value orientations. It is specified, that professional orientation describes the scope of the individual values, since choosing of certain models of human being in the form of professional self-determination related to its values, motives, interests and other properties and settings.

Presented are the results of empirical research of features of agrarian university student`s value orientations of branches "Management", "Accounting and Auditing", "Agriculture" and "Technology of production and processing of livestock products." Guideline values found are in the everyday consciousness of young people. Established is a common desire for students taking part in social activity and professional self-determination.

It is determined that in the outlook of specialty representatives "Management" prevailing is desire for comfortable, convenient life and individualistic tendencies defending only personal interests. Is proved that social activity is aimed at arranging family coziness and comfort by the students of specialty "Accounting and Auditing".

It is stated, that students are religiously minded agriculturists appreciate the feelings of love, friendship and family, capable of social activity and positive change in society. Discovered is that the students at high level of technological specialty appreciate national identity and consciousness, the dominance of patriotic values, confirming a proactive stance and willingness to act for others.

УДК 159.9.016.12-616.89-092.12

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ЗДОРОВ'Я

Коваль І.А.,

Національний медичний університет
імені О.О.Богомольця, м. Київ

Аналіз сучасних методологічних підходів досліджень парадигми здоров'я, системність у вивченні трансформаційних процесів парадигми здоров'я, обґрунтування необхідності створення загальної теорії здоров'я, з позиції її філософсько-психологічної методології та з урахуванням політичної і правової домінанти. Підвищення культури здоров'я населення, реформування медичної освіти, спрямоване на забезпечення медико-психологічного підходу до збереження здоров'я.

Ключові слова: комплексний медико-психологічний підхід, парадигма здоров'я, методологічні підходи, доказова медицина

Актуальність теми зумовлена необхідністю обґрунтування процесу трансформації парадигми здоров'я, зумовленої не лише змінами соціально-економічної та політичної ситуації в світі, а й змінами світоглядних психологічних та філософських підходів до проблеми буття особистості, а також потребою подальшої інтеграції психологічних, філософських та медичних концепцій з метою створення необхідного методологічного підґрунтя для формування сучасної парадигми здоров'я, орієнтованої на пацієнта як на особистість.

Мета дослідження полягала в обґрунтуванні психологічних, філософських, медичних підходів до формування сучасної парадигми здоров'я з урахуванням особистісно-психологічних особливостей пацієнтів.

Парадигма охорони здоров'я – сукупність прийнятих суспільством і професійним співтовариством знань та методологічних підходів до вирішення проблем здоров'я [4]. Становлення нової парадигми охорони здоров'я відбувається у всіх цивілізованих державах світу. У ХХ ст. в розвинених країнах стратегія охорони здоров'я неодноразово переглядалася. До 60-х років в її основі була боротьба з епідемічними інфекціями, а пізніше – захист від хронічних